במעשה של עָכָן, מַאי טַעֲמָא אִיעַנּוּשׁ, הלא עכן חטא בסתר.
מתרצת הגמרא: מְשׁוּם דַּהֲווֹ יָדְעִי בֵּיהּ – היו יודעים על חטאו אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, ולכן נחשב חטא שבגלוי.
הגמרא מביאה כמה דרשות במעשה עכן: אמר הקדוש ברוך הוא לִיהוֹשֻׁעַ 'חָטָא יִשְׂרָאֵל' (יהושע ז יא). אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא, מכך שלא כתוב 'חטא העם' יש ללמוד שאַף עַל פִּי שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא – שם קדושת ישראל עליו. אָמַר רַבִּי אַבָּא, הֵיכִי דְּאָמְרֵי אינְשֵׁי – זהו מה שרגילים אנשים לומר, אַבָּא דִּקְאֵי בֵּיני חִילֵּי אַבָּא שְׁמֵיהּ וְאַבָּא קָרֵי לֵיהּ – הדס העומד בין ערבות, הדס שמו והדס קוראים לו. ומשל הוא לומר ששמם של ישראל עליהם אפילו שמסובבים בעבירות.
דרשה נוספת: אמר הקב"ה ליהושע, 'חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם גַּם לָקְחוּ מִן הַחֵרֶם גַּם גָּנְבוּ גַּם כִּחֲשׁוּ גַּם שָׂמוּ בִּכְלֵיהֶם' (שם). אָמַר רַבִּי אִילְעָא מְשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר מִסְפַּרְתָּא, מִלְּמַד שֶׁעָבַר עָכָן עַל חֲמִשָּׁה חומְשֵׁי תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר חֲמִשָּׁה גַּם'.
דרשה נוספת: וְאָמַר רַבִּי אִילְעָא מְשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר מִסְפַּרְתָּא, עָכָן מוֹשֵׁךְ בָּעֲרֵלָתוֹ הָיָה – משך את עור אמתו עד שכיסה את המילה ונראה כערל, כְּתִיב הָכָא בעכן, 'וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי', וּכְתִיב הָתָם לגבי אדם שנמנע מלמול (בראשית יז יד) 'אֶת בְּרִיתִי הֵפַר', ובמות (עב.) דרשו מפסוק זה שהמשוך בערלתו הרי הוא כערל. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא, שהלא כבר דרשנו מקודם שאף עבר על כל חמשה חומשי תורה. משיבה הגמרא: מַהוּ דִּתֵּימָא כְּמַאן דְּנִפֵּיק לֵיהּ לֹא פָּקַר – שבמצוות שבגופו לא הפקיר עצמו, קָא מַשְׁמַע לָן שגם בזה הוא חטא.
דרשה נוספת: נאמר על המועל בחרם 'וְכִי עָשָׂה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל' (שם ז טו). אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא, מִלְּמַד שֶׁבָּעַל עָכָן נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה. כְּתִיב הָכָא 'וְכִי עָשָׂה נִבְלָה', וּכְתִיב הָתָם לענין נערה המאורסה שזינתה 'כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל' (דברים כב כא). שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא, שהרי כבר דרשנו לעיל שעכן עבר על כל חמשה חומשי תורה. משיבה הגמרא: מַהוּ דִּתֵּימָא דְּכוּלֵּי הַאי לֹא פָּקַר נַפְשֵׁיהּ – שכל כך לא הפקיר עצמו לחיות רע לשמים ורע לבריות, קָא מַשְׁמַע לָן רבי אבא שגם בזה הוא חטא.
רַבִינָא אָמַר, לא חטא עכן ממש בנערה המאורסה, אלא יש ללמוד מכאן, שֶׁהֵינִיהּ – דינו של עכן כְּדִין נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה, דְּדִינָהּ בְּסִקִּילָה, וכן בעכן נצטוו לסוקלו.
הגמרא מבארת האם נענשו בניו ובנותיו של עכן: אָמַר לֵיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא [ר־ראש הגולה] לְרַב הוּנָא, כְּתִיב (שם ז כד־כה) 'וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת עָכָן בֶּן זֶרַח וְאֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הָאַדֶּרֶת וְאֶת לְשׁוֹן הַזָּהָב וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו וְאֶת שׁוֹרוֹ וְאֶת חֲמֹרוֹ וְאֶת צֹאנוֹ וְאֶת אָהֳלוֹ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ וגו', וַיִּרְגְּמוּ אתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶבֶן וַיִּשְׂרְפוּ אתָם בָּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אתָם בָּאֲבָנִים', ויש לשאול, אִם הוּא חָטָא, בָּנָיו וּבְנֹתָיו מָה חָטְאוּ, ומדוע נאמר לגביהם 'וישרפו אותם ויסקלו אותם'. אָמַר לֵיהּ – השיב לו רב הונא, וְלִיטַעֲמָךְ – לפי הבנתך שאף את בניו ובנותיו המוזכרים בפסוק, הרגו, יש להקשות, אִם הוּא חָטָא, כָּל יִשְׂרָאֵל מָה חָטְאוּ, כְּתִיב (שם) 'וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ', ובודאי שאף לדבריך לא הביאו את כל ישראל כדי להורגם, אֶלָּא כדי לְרַדּוֹתָן – ליסרם וליראם, כדי שלא ימעלו שוב בחרם, ואם כן חָכָא נַמִּי – גם כאן לגבי בניו ובנותיו יש לומר שהביאום רק כְּדֵי לְרַדּוֹתָן.
הגמרא מבררת מה עשו לעכן ולרכושו: נאמר (שם) 'וַיִּשְׂרְפוּ אוֹתָם בָּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אוֹתָם בָּאֲבָנִים'. שואלת הגמרא: כְּתַרְתֵּי – האם נידונו בשתי מיתות, גם בסקילה וגם בשריפה. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִינָא, דבר חֲרָאוּ לְשָׁרִיפָה כגון כסף וזהב ובגדים, נידון לִשְׂרֵיפָה ודבר חֲרָאוּ לְסִקִּילָה כגון הוא ובהמותיו, נידון לְסִקִּילָה.
הגמרא מבארת מה היא האדרת שלקח עכן מהחרם: נאמר (שם ז כא) 'וָאֵרֶא בַּשָּׁלָל אַדֶּרֶת שִׁנְעָר אַחַת טוֹבָה וּמָאתַיִם שְׁקָלִים כָּסֶף'. רַב אָמַר, אדרת זו היתה אִיצְטְלָא דְּמִילְתָא – בגד העשוי מצמר ששמרו עליו שלא יתלכלך מיום שנולד הכבש. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אדרת זו היתה סַרְבָּלָא דְּצָרִיפָא – בגד עליון מצמר הצבוע ב'צריף'.

הגמרא מבארת מה עשה יהושע עם החפצים שלקח עכן מהשלל: נאמר בהם (שם ז כג) 'וַיְצִיקוּם לִפְנֵי ה'', אָמַר רַב נַחְמָן, בָּא יהושע וְחָכְמָם – הטיחם בכח על הארץ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, אָמַר לְפָנָיו – אמר יהושע לפני הקדוש ברוך הוא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַל אֵלּוּ – האם בגלל דברים אלו תֵּיהָרֵג רוּחָהּ שֶׁל סַנְהֶדְרִין, דִּכְתִיב (שם ז ה) 'וַיַּכּוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעַי כִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ', וְתַנְיָא – ושנינו על כך בברייתא, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אנשים מֵמֶּנּוּ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, וְכִי שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה הָיוּ, וַהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא כִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ, והאות כ"ף מראה שלא היו ממש שלושים ושש, אֶלָּא זֶה יָאִיר בְּנֵי מְנַשֶּׁה, שֶׁשָּׁקוֹל כְּנֶגֶד רוּחָהּ שֶׁל סַנְהֶדְרִין, והוא נהרג במלחמת העי.
מאחר שהזכרנו שיהושע 'הטיח' את החפצים לפני המקום, מביאה הגמרא שדרשו על יהושע שדיבר בעזות לפני המקום, ותחילה סברה הגמרא שדרשו כן מחמת מעשה ההטחה: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב (משלי יח כג) 'תַּחֲנוּנִים יְדַבֵּר רָשׁ וְעָשִׁיר יַעֲנֶה עַזּוּת', תַּחֲנוּנִים יְדַבֵּר רָשׁ זֶה מרמז על מֹשֶׁה, וְעָשִׁיר יַעֲנֶה עַזּוּת זֶה מרמז על יְהוֹשֻׁעַ. מבררת הגמרא: מַאי טַעֲמָא נאמר כן על יהושע, אִילֵימָא מְשׁוּם דִּכְתִיב 'וַיְצִיקוּם לִפְנֵי ה'', וְאָמַר רַב נַחְמָן בָּא וְחָכְמָן לִפְנֵי הַמָּקוֹם, אין לומר כן, שהרי, אֲבוּ פָּנְחָס לָא עֲבַד הָכֵי – וכי פנחס לא עשה כן, (דִּכְתִיב – שכתוב בו) 'וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה' (תהלים קו ל), וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר 'וַיִּתְפַּלֵּל' מלשון תפילה לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא נאמר 'וַיְפַלֵּל', מִלְּמַד שֶׁעָשָׂה פְּלִילוּת [־דין] עִם קוֹנוֹ [־הקדוש ברוך הוא], שלקח פנחס את זמרי וכזבי [לאחר שהרגם בחרבו] וּבָא וְחָכְמָן לִפְנֵי הַמָּקוֹם, אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם עַל אֵלּוּ יִפְלוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב (במדבר כה ט) 'וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף'. ומכיון שגם פנחס עשה כן, מדוע דרשו כן דווקא על יהושע. אלא על כרחך שלא מחמת המעשה הזה דרשו כן על יהושע. וְאֶלָּא מֵהָכָא, שאמר יהושע להקדוש ברוך הוא לאחר מלחמת העי, לָמָּה הֶעֱבַרְתָּ הַעֲבֵר אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הַיַּרְדֵּן' (יהושע ז ז), כלומר שטען בלפני הקב"ה שעדיף היה שלא יכנסו לארץ. אין לומר כן, שהרי, מֹשֶׁה נַמִּי מֵימַר אָמַר 'לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה', ולפי זה גם על משה היה צריך לומר שדיבר עוזות. מסיקה הגמרא: אֶלָּא מֵהָכָא שאמר 'וְלוּ הוֹאַלְנוּ וְנִשְׁכֹּב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן' (שם) – הלואי שלא היינו עוברים את הירדן, וכאילו אמר טוב היה לנו שלא לקיים מצוותיך שאמרת לנו לעבור את הירדן, ודברים אלו הם דברים של עוזות.
רבי שילא דרש שיהושע חטא: נאמר (שם ז י) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ'. דָּרַשׁ רַבִּי שִׁילָא, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, העבירה שֶׁלְּךָ קָשָׁה מִשֶּׁלָּהֶם ['קום לך' היינו משלך ומידך היתה זאת], שהרי אֲנִי אָמַרְתִּי 'וְהָיָה בְּעָבְרָכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה' (דברים כז ד), וְאילו אַתָּם רִיחַקְתֶּם שִׁשִּׁים מִיל, שהר גרזים והר עיבל היו רחוקים ששים מיל מהירדן, ושם הקימו את האבנים.
רב חולק על רבי שילא וסובר שיהושע לא חטא: כַּתַּר דִּנְפַק – לאחר שיצא רבי שילא, אוֹקִים רַב אְמוֹרָא עֲלֵיהּ – העמיד רב מתורגמן לפניו, וְדָרַשׁ, נאמר אצל יהושע (יהושע יא טו), 'כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עַבְדּוֹ, כֵּן צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ, וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, לֹא הֵסִיר דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה' ואם כן לא יתכן לומר כדברי רבי שילא שיהושע לא קיים את הציווי להקים מיד את האבנים.
מבאר רב, אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'קוּם לָךְ', היינו שאָמַר לוֹ הקדוש ברוך הוא ליהושע, אַתָּה גָּרַמְתָּ לָהֶם, שהרי אני לא ציויתי לעשות חרם על ביזת יריחו, ולא היה לך לצוות עליהם כן מעצמך. וְהֵיינוּ דִּקְאָמַר לֵיהּ כָּעֵי – בפעם השניה שלחמו בעי (שם ח ב), 'וְעָשִׂיתָ לָעַי וּלְמַלְכָּהּ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לִירִיחוֹ וּלְמַלְכָּהּ וגו' רַק שְׁלָלָהּ וּבְהֶמְתָּהּ תָּבְזּוּ לָכֶם', דהיינו שהוצרך לומר לו שלא יחרים את רכושם כמו שעשה ביריחו. מאחר שהביאה הגמרא דבר שהיתה בו תביעה על יהושע, מביאה הגמרא דברים נוספים שנתבע עליהם: נאמר (שם ה יג־יד) 'וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וגו' וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לֶנֶגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ, וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ. וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא ה' עַתָּה בָּאתִי [וַיִּפֹּל

המשך בעמוד כב

יְהוֹשֻׁעַ אֶל פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ], ומשמע שהמעשה הזה היה בלילה, שאם לא כן כיצד לא הכיר יהושע אם הוא מישראל או מאומות העולם.

שואלת הגמרא: הֵיכִי עָבִיד הָכִי – איך יהושע עשה כך [שהשתחוה], וְהָאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּתֵּן שָׁלוֹם לַחֲבֵירוֹ בַּלַּיְלָה, משום דְּחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא אותו אדם 'שֵׁד' הוּא. ואין מוציאים שם שמים על המזיק, ו'שלום' הוא שם של הקדוש ברוך הוא, וכל שכן שאין משתחוים לו, שדומה כמשתחוה לשדים. משיבה הגמרא: שַׁאנִי הָתָם דְּקָאֲמַר לֵיהּ המלאך ליהושע 'אֲנִי שַׂר צְבָא ה' עַתָּה בָּאתִי' וְגוֹ', אם כן כבר ידע יהושע שאינו שד.

שואלת הגמרא: וְדִילְמָא מְשַׁקְּרֵי. משיבה הגמרא: גְּמִירִי – מקובל הדבר במסורת, דִּילָא מַפְקֵי – שלא מוציאים השדים שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, אם כן שד אינו יכול לומר שהוא 'שר צבא ה'' שהרי זה שקר ונחשב שהוציא שם השם לבטלה, וכיון שהמלאך אמר שהוא שר צבא ה', האמינו יהושע והיה רשאי להשתחוות לו.

אָמַר לֵיהּ אַמֵּשׁ בֵּימָמָתָם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְעַכְשָׁיו בַּלַּיְלָה בֵּימָמָתָם תַּלְמוּד תּוֹרָה, שכיון שבּיום אתם נלחמים היה לכם לחזור למחנה לעסוק בתורה בלילה, ולא להשאר במצור. שאל יהושע עַל אֵיזֶה מֵהֶן בָּאתָ להיפרע. אָמַר לֵיהּ, עַתָּה בָּאתִי – על של עכשיו. מִיָּד חזר בו יהושע, ובמלחמה הבאה חזר בלילה למחנה לעסוק בתורה שנאמר במלחמת העי 'וַיָּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק', וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְלַמֵּד שֶׁלָּן בְּעִמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה.

הגמרא מביאה שיש ללמוד מכאן את מעלת תלמוד תורה: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אוֹנְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, גָּדוֹל תַּלְמוּד תּוֹרָה יוֹתֵר מֵהַקְרָבַת תְּמִידִין, שֶׁנֶּאֱמַר 'עַתָּה בָּאתִי'.

הגמרא מביאה מעשה נוסף עם מלאך: אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב דִּימִי, הַאי קְרָא בְּמַעֲרָבָא בְּמַאי מוֹקְמִיתוּ לֵיהּ – כיצד מעמידים פסוק זה בארץ ישראל. 'אַל תֵּצֵא לָרִיב מַהֵר פֶּן תַּעֲשֶׂה בְאַחֲרִיתָהּ בַּהַכְלִים אוֹתָךְ רֵעֲךָ הָרִיבְךָ רִיב אֶת רִיבֶךָ וְסוֹד אַחֵר אַל תְּגַל' (משלי כה ח־ט). מבאר רב דימי, בְּשֶׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִיחֶזְקֵאל, לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, 'אַבִּיךְ הָאֱמוֹרִי וְאִמֵּךְ חִתִּית' (יחזקאל טז ג), כלומר הוכיחם באופן של דברי גנות על אבותם, אברהם ושרה. אָמְרָה רוּחַ פְּסָקוֹנִית – המלאך גבריאל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִם יָבוֹאוּ אַבְרָהָם וְשָׂרָה וְיַעַמְדוּ לְפָנֶיךָ, האם אַתָּה אוֹמֵר לָהֶם כינוים אלו וּמַכְלִים אוֹתָם, רִיבְךָ רִיב אֶת רֵעֲךָ – כדי להוכיח את ישראל דבר עליהם בעצמם, וְסוֹד אַחֵר אַל תְּגַל – ואת הגנאי של אברהם ושרה אל תגלה לבזותם.

שואלת הגמרא: וּמִי אִית לֵיהּ רְשׁוּתָא כּוּלֵּי הַאי – וכי יש לגבריאל המלאך רשות כזו, להטיח דברים כלפי מעלה. משיבה הגמרא: אִין – כֵּן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא שֶׁלֹּשׁ שְׁמוֹת יֶשׁ לוֹ, פִּיסְקוֹן, אִיטְמוֹן, סִינְרוֹן. פִּיסְקוֹן על שם שֶׁפּוֹסֵק דְּבָרִים בְּלַפֵּי מַעְלָה [כנזכר כאן], אִיטְמוֹן על שם שֶׁאוֹטֵם [־סותם ומכסה] עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, סִינְרוֹן על שם שֶׁבַּיָּון שֶׁמּוֹרִי – שהתגברה החימה ואין יותר רשות לגבריאל לבקש רחמים, שׁוּב מלאך אחר אֵינוֹ פּוֹתֵחַ – לא מבקש רחמים, משום שלא יועיל.

הגמרא מביאה דרשה נוספת לגבי מלחמת העי: חבריו של איוב אמרו לו 'הֲיַעֲרוֹךְ שׁוֹעֲךָ לֹא בְצָר וְכֹל מַאֲמַצֵּי כֹחַ' (איוב לו יט) – האם ערכת שועתך כשעדיין לא באה הצרה, שאם היית עושה כן, היו מאמצים ומחזקים את תפילתך שתתקבל. מכאן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לְעוֹלָם יְקַדִּים אָדָם תְּפִלָּה לְצָרָה, שֶׁאִילְמָלֵא (לא) הִקְדִּים אַבְרָהָם תְּפִלָּה לְצָרָה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעַי – שאילו לא התפלל אברהם על בני ישראל כשהיה בין בית אל לעי והתנבא שעתידים בניו להכשל שם בעון עכן, לֹא נִשְׁתַּיֵּיר מְשׁוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כלומר מישראל [ובלשון סגי נהור], שָׁרִיד וּפָלִיט, ובזכות תפילתו נהרגו רק 'כשלושים וששה איש' (יהושע ז ה).

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, כך יש לדרוש את הפסוק, 'וכל מאמצי כח' היינו 'כָּל הַמַּאֲמַצִּין עַצְמוֹ בִּתְפִלָּה מִלְּמַטָּה – שמתאמץ להתפלל על צרכיו, 'לֹא בצר' אֵין לוֹ צָרִים מִלְּמַעְלָה – אין מלאכים מקטרגים עליו מלמעלה.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כך יש לדרוש את הפסוק, לְעוֹלָם יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים שֶׁיְּהוּ הַכֹּל מְאַמְּצִין אֶת כֹּחוֹ וְאַל יְהוּ לוֹ צָרִים מִלְּמַעְלָה, וכך פירושו, 'יערוך שועך' היינו שכך צריך לערוך את התפילה, 'לא בצר' שיתפלל שלא יהיו לו צרים ומקטרגים מלמעלה, 'וכל מאמצי כח' דהיינו שיתפלל שהכל יאמצו את כוחו, כלומר שיסייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים.

שנינו במשנה: מַנִּין שֶׁכּוֹפִין לוֹ וִידּוּיוֹ וְכוּ'.

תָּנוּ רַבָּנָן בברייתא, מַנִּין שֶׁכּוֹפִין לוֹ – לעבן וִידּוּיוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ז כה) 'וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹשֻׁעַ מֶה עֲכַרְתָּנוּ יַעְכָּרְךָ ה' הַיּוֹם הַזֶּה', ויש לדרוש 'הַיּוֹם הַזֶּה' אַתָּה עָכוּר, וְאִי אַתָּה עָכוּר לְעוֹלָם הַבָּא. וּכְתִיב – וכן יש לדרוש מהכתוב בדברי הימים (א' ב ג), 'וּבְנֵי זֶרַח זִמְרִי וְאֵיתָן וְהֵימָן וְכַלְכֹּל וְדַרְדַּע כֻּלָּם חֲמִשָּׁה'. זמרי הוא עכן. מַאי 'כֻּלָּם חֲמִשָּׁה', כֻּלָּן חֲמִשָּׁה הֵן לְעוֹלָם הַבָּא, שכל הכתוב את עכן עם שאר אחיו שהיו צדיקים, להורות שגם לו יש חלק לעולם הבא כמותם.

הגמרא דורשת את שני שמותיו של עכן. מקשה הגמרא: כְּתִיב זִמְרִי וּכְתִיב עָכָן – מדוע בדברי הימים מוזכר זמרי ולא עכן, הלא ביהושע (ז כד) מבואר שעכן היה בנו של זרח. מתרצת הגמרא: רַב וּשְׁמוּאֵל שניהם סוברים שזמרי הוא עכן, אלא שנחלקו מהו שמו העיקרי ומהו כינוי, חַד אָמַר עָכָן שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ זִמְרִי, על שם שֶׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה זִמְרִי – שניאף [כמובא לעיל (ע"א) שבעל נערה מאורסה] כשם שזמרי ניאף עם המדינית (במדבר כה). וְחַד אָמַר, זִמְרִי שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עָכָן, על שם שֶׁעִיכֵּן – גילגל שהקדוש ברוך הוא יזכור עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל ויענשו עליהם.

שנינו במשנה: אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְוַדּוֹת כּוּ' רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּוּ' אם היה יודע שהוא מזומם אומר תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ מעון זה, אמרו לו אם כן יהו כל אדם אומרים כן כדי לִנָּקוֹת עַצְמָן:

שואלת הגמרא: וְיִנָּקוּ עַצְמָן, כלומר ומה בכך שכל אדם יאמר כן וינקה עצמו. משיבה הגמרא: כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל בָּתֵּי דִינִין, שיאמרו השומעים שבית דין לא חקרו היטב, ולא פסקו כדין, ושלא להוציא לעז עַל הָעֵדִים ששקרנים הם.

הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן בברייתא, מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁיָּצָא לִיהָרֵג, וקודם שסקלוהו אָמַר, 'אִם יֵשׁ בִּי עָוֹן זֶה – שעבורו מוציאים אותי להריגה, לֹא תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה לְכָל עֲוֹנוֹתַי, וְאִם אֵין בִּי עָוֹן זֶה, תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה לְכָל עֲוֹנוֹתַי, וּבֵית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל מְנוּקִין – שאני מוחל להם על כך שהורגים אותי שלא כדין, וְהָעֵדִים לֹא תְּהֵא לָהֶם מְחִילָה לְעוֹלָם'. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים כַּדָּבָר שכך אמר אותו אדם, אָמְרוּ, לְהַחֲזִירוֹ – שלא להרוג אותו אֵי אֶפְשָׁר, משום שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵירָה – כבר נגמר הדין, אֶלָּא יֵהָרֵג, וְיֵהָא קוֹלָר תָּלוּי בְּצַוָּארֵי עֵדִים, כלומר שאם אכן שקרנים היו, יענשו מהשמים על כך.

מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא שהדין לא חוזר, כָּל כְּמִינֵיהּ – וכי נאמן הוא, שמחמת דבריו נחשוד את העדים שהעידו לשקר, ומדוע אמרו חכמים 'ויהא קולר תלוי בצוארי העדים', שמשמע שאכן העדים חשודים ששיקרו. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכו חכמים לומר כן, אלא משום שמדובר באופן דְּקָא הָדְרֵי בְּהוּ סָהֲדֵי – שהעדים גם חזרו בהם מעדותם.

שואלת הגמרא: וְכִי הָדְרֵי בְּהוּ מַאי חָזֵי – מה גורם זה שהעדים חזרו בהם, הלא הדין הוא שבַּיָּון שֶׁהִגִּיד שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַגִּיד, דהיינו שלאחר שעד מסיים את עדותו אינו יכול לחזור בו מדבריו, ואפילו לחשוד אותם על פי חזרתם אין צריך. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכו חכמים לומר כן, אלא לאופן דְּאָמַר עַל גַּב דְּקָא יָהֲבֵי טַעֲמָא לְמִילְתַיְיהוּ – אפילו שנתנו טעם לדבריהם, כגון שאמרו מפני דבר פלוני שעשה לנו, אנו שונאים אותו וזממנו להורגו. (כִּי הַהוּא מַעֲשֶׂה דְּכָעֲיָא מֵיכָּא – כמו המעשה שהיה עם מוכס רשע, וביום שמת, נפטר גם אדם גדול, ובשעת הלוייתם קפצו אויבים וכולם ברחו, וכשחזרו התחלפו מיטותיהם, והמוכס נקבר בכבוד, והאדם גדול נקבר בבזיון, ותלמיד אחד שלא ברח, צעק על כך ולא השגיחו בו, והיה מצטער על כך מאד, עד שבא רבו בחלום והסביר לו מדוע קרה כך, וכן הראה לו שהוא בגן עדן והמוכס נענש בגיהנום, והוסיף שימשך עונשו עד שיכנס תחתיו שמעון בן שטח, מפני שאינו הורג מכשפות שבאשקלון. התלמיד סיפר את הדבר לשמעון בן שטח, ומיד הלך שמעון בן שטח והרגם. ושנים מקרוביהן הלכו והעידו על בנו שחייב מיתה, ולבסוף הודו ששיקרו מחמת ששמעון בן שטח הרג את קרובותיהם. ואף שנתנו טעם לכך ששיקרו, הרגו חכמים את בנו).

משנה

הָיָה הנסקל רָחוֹק מִבֵּית הַסְּקִילָה אַרְבַּע אַמּוֹת, הִיא מַפְשִׁיטִין אוֹתוֹ אֶת בָּנָיו שנאמר (ויקרא כד יד) 'ורגמו אותו', ממש בלא כסותו. אמנם מפני הצניעות הָאִישׁ מְכַסִּין אוֹתוֹ בחתיכת בגד מִלְּפָנָיו כנגד ערוותו, וְהָאִשָּׁה מִלְּפָנֶיהָ וּמֵאֲחֶרֶיהָ כנגד ערוותה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הָאִישׁ נִסְקָל עָרוֹם וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָה, אלא לובשת חלוק אחד דק שמכסה את כולה.